

De Dageraad van Libië veroverde de internationale luchthaven van Tripoli na vijf weken van hevige gevechten

De verwoeste luchthaven van Tripoli. Bron: PRI

Libië

Libië: een staat in chaos

Mr. drs. C. Homan

Terwijl vrijwel alle aandacht in de media uitgaat naar Oost-Oekraïne, Irak, Syrië, de Islamitische Staat (IS) en Ebola, woeden in Libië hevige gevechten tussen islamieten en hun tegenstanders. Sinds de dood van dictator Moeammar Kaddafi in 2011 is het zeer onrustig in dit land en groeit het aantal milities. Nadat islamitische rebellen Kaddafi verdreven hadden, weigerden ze hun wapens in te leveren. Momenteel plegen diverse milities geregeld aanslagen en het centrale gezag, dat thans op een veerboot in Tobroek zetelt, heeft vrijwel niets te vertellen.

Dit artikel beschrijft allereerst in het kort de demografie van Libië en het belang van olie. Vervolgens komen de stormachtige politieke ontwikkelingen aan de orde, die na de verkiezingen in juni jl. hebben geleid tot een situatie met twee regeringen en twee parlementen. Afgesloten wordt met een korte bespiegeling over de toekomst van het land.

Demografie en olie

Maar allereerst ter algemene oriëntatie enige informatie over dit Noord-Afrikaanse land zelf. Libië heeft een kleine bevolking (6,25 miljoen) die op een groot grondgebied (1,76 miljoen vierkante kilometer) leeft. De bevolkingsdichtheid varieert van ongeveer drie mensen per vierkante kilometer in de twee noordelijke streken Tripolitanië en Cyrenaica, tot minder dan één persoon per vierkante kilometer in de rest van het land. Libië is daarmee een van de dunst bevolkte landen ter wereld. Van de bevolking woont 90 % in minder dan 10% van het land, meestal aan de kust. De kustlijn is liefst 1.170 kilometer lang. Het geschatte BNP van Libië bedraagt 77,57 miljard dollar (2013). Tijdens het bewind van Kaddafi was Libië het welvarendste land in Afrika en kende het de hoogste levensverwachting op het continent. Het Libische volk is een mengeling van inheemse Berbervolken en Arabieren die later in het land aankwamen. Er zijn kleine Toeareg- en Toe-

boe-stammen die vooral in het zuiden leven en zich kenmerken door een nomadische of semi-nomadische levensstijl. Het grootste gedeelte van de buitenlandse bevolking komt uit andere Afrikaanse landen, vooral Egypte, Tunesië en Zuid-Afrika.

Hoewel ongeveer de helft van de Libische bevolking in de grote steden woont, beschikt het land niet over een belangrijke industrie of andere productie mogelijkheden. Libië is typisch een olieland. Olie-inkomsten bedragen 90 % van de regeringsinkomsten. De olievelden liggen voornamelijk in het zuidoosten (Sarir) en in het zuidwesten (Sharara en El Feel). Zij vormen de grootste Afrikaanse reserves.

Eerste verkiezingen

De eerste vrije verkiezingen werden in juli 2012 gehouden. De macht kwam toen in handen van het door islamieten gedomineerde Algemene Nationale Congres (GNC). Deze koos Mohammed Magarief tot voorzitter. Het centrale gezag beperkte zich echter tot het noorden van het land. In het gehele land manifesteerden zich namelijk opstandige rebellengroepen, die in de chaotische situatie wapens van het voormalige Kaddafi-regime hadden verworven. Later in het jaar werden de Amerikaanse ambassadeur, Christopher Stevens, en drie andere Amerikanen in de nacht van 11 op 12 september ge-

dood, toen bewapende personen het consulaat in Benghazi bestormden. De dood van Stevens zou nog lange tijd de politieke gemoederen in Washington bezighouden. Door onregeligheden in Benghazi en het nabijgelegen Derna, moest Magarief van het Congres beloven alle illegale milities te ontbinden. Dit bleek echter een onmogelijke taak te zijn. Het GNC koos Ali Zeidan in oktober 2012 tot minister-president. De veiligheid werd er echter niet beter op, waardoor Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk in januari 2013 hun burgers aanspoorden Benghazi te verlaten. Milities belegerden in mei 2013 gedurende enige dagen overheidsgebouwen, waardoor het parlement een wet aanvaardde, die iedereen die voor de regering van Kaddafi had gewerkt verbodt een publieke functie te vervullen. De voorzitter van het GNC, Magarief, kondigde als gevolg van deze wet zijn aftreden aan. Hij werd als voorzitter opgevolgd door de Berber, Noeri Aboe Sahmein.

Al Zeidan

Libië werd op 10 oktober 2013 opgeschrikt door een korte gijzeling van premier Ali Zeidan. Volgens een eerste verklaring van de gewapende brigade, die de gijzeling opeiste, handelden zij uit boosheid over de medewerking van de Libische overheid aan de Amerikaanse gevangenneming van de terrorist, Anas al-Liby. Deze werd verdacht van de bomaanslagen op de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania in 1998. Het riep verbazing op, dat deze brigade verbonden was aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken van dezelfde overheid waartegen zij ageerde. Dat de premier enkele uren later alweer op vrije voeten stond, maakte de verwarring compleet. Het Libische parlement zette op 11 maart jl. premier Ali Zeidan af. Dat gebeurde nadat bekend werd, dat rebellen in de havenstad al-Sidra illegaal olie overpompden in een tanker met de Noord-Koreaanse vlag. De tanker lag zonder toestemming van de regering in Tripoli voor anker. Maar uiteindelijk werd Al Zeidan door het parlement gewipt omdat hij het vertrek van de volgeladen smokkeltanker uit de oliehaven Sidra niet had weten te verhinderen. Hij vluchtte meteen naar Europa. Het parlement benoemde vervolgens minister van Defensie Abdoallah al-Thinni tot diens tijdelijke opvolger.

Bij de verkiezingen in juni jl. leed de Moslimbroederschap een zware nederlaag

Twee regeringen en twee parlementen

De oorlog in Libië laaide weer op na de verkiezingen in juni jl., waarbij de Moslimbroederschap een zware nederlaag leed. Het in 2012 gekozen parlement met voornamelijk islamieten werd weggestuurd, en vervangen door een meer liberale en federalistische leiding. De fundamentalistische milities beschouwden het nieuwe gekozen parlement, het Huis van Afgewaardigden (HOR), echter als onwettig. Zij riepen het oude, door de Moslimbroederschap gedomineerde GNC op weer bijeen te komen. Op eigen houtje werd een premier benoemd, namelijk Omar al-Hasi. Libië beschikt momenteel dan ook over twee regeringen met hun eigen minister-president en parlement. Ieder parlement heeft min of meer bindingen met een coalitie van militie-

strijdkrachten. Aan de ene kant staat de 'Operatie Waardigheid' (*Dignity*) met de machtige milite van Zintan en de opstandige oud-generaal Khalifa Haftar. Zij genieten dan ook de steun van het in juni verkozen parlement, dat wordt gedomineerd door liberalen. Aan de andere kant staat de Dageraad van Libië (*Dawn*), een alliantie van milities die zich hebben verbonden met de Moslimbroederschap. Zij hebben de steun van het oude, door de Moslimbroederschap gedomineerde parlement. Steeds meer stammen en steden kiezen partij in dit conflict. Operatie Waardigheid steunt de HOR, terwijl de Operatie Dageraad de GNC steunt. De islamitische GNC in Tripoli wordt gesteund door Turkije en Qatar. De HOR in Tobroek ondervindt steun van Egypte, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten. De verdeeldheid in Libië komt vooral voort uit rivaliteit tussen islamieten en non-islamieten, maar ook door stammetwisten en regionale allianties.

Luchtaanvallen

De HOR, het gekozen parlement, beheerst de olie-inkomsten en heeft de steun van het Westen en de meeste regionale mogendheden. Ze beschikt echter niet over voldoende strijdkrachten om de grote steden te heroveren. De burgeroorlog in Libië neemt niet alleen binnen de grenzen van het land in hevigheid toe. Het wordt ook steeds meer een regionaal conflict. Op 18 en 23 augustus jl. voerden Egypte en de Verenigde Arabische Emiraten luchtaanvallen uit op fundamentalistische milities in de Libische hoofdstad Tripoli. De luchtaanvallen werden uitgevoerd vanaf bases in Egypte. De Emiraten leverden piloten, straaljagers en tankvliegtuigen. Bij de laatste aanvallen probeerden Egypte en de Emiraten te voorkomen dat de fundamentalistische milities de luchthaven van Tripoli in handen kregen, maar tevergeefs. De Dageraad van Libië veroverde uiteindelijk de internationale luchthaven van Tripoli, na vijf weken van hevige gevechten, waarbij

Libië is typisch een olieland

honderden doden vielen. Televisiebeelden toonden bebaarde strijders die op vliegtuigen stonden, in de lucht schoten en al-lahoe akbar (God is groot) schreeuwden. De Verenigde Staten waren woedend dat ze in het ongewisse waren gelaten door Egypte en de Verenigde Arabische Emiraten.

Tobroek

De regering vluchtte en het gekozen parlement vestigde zich in de oosterse stad Tobroek, omdat de grootste steden van het land waren veranderd in slagvelden. De Libische Dageraad coalitie van islamitische groepen en hun bondgenoten beheersen thans Tripoli, Benghazi en Misrata, de drie voornaamste steden. Dit ondanks de internationale diplomatieke inspanningen om te bemiddelen en het geweld te beëindigen.

Het nieuwe parlement zetelt in Tobroek omdat die stad in handen is van oud-generaal Haftar. Hij presenteert zich als een Libische Sisi, de sterke man van Egypte, en heeft de fundamentalistische militieën de oorlog verklaard. Het nieuwe parlement noemde de verovering van de luchthaven van Tripoli het werk van 'terroristische groepen' die de legitimiteit van de staat ondermijnen. Maar die staat bestaat alleen in naam. Het grote twistpunt tussen de groeperingen is dat er sommige zijn die een Tripoli-variant van de ISIS Islamitische staat willen vestigen. Andere, wat meer liberaal ingestelde krijgers, zijn daar begrijpelijkerwijs niet van gediend. De strijd in Libië draait grotendeels om de controle over luchthavens, olie-terminals en andere belangrijke installaties. Maar de burgeroorlog heeft ook een ideologische dimensie. Het gaat immers ook tussen voor- en tegenstanders van de fundamentalistische Moslimbroederschap.

Het Westen is vooral bezorgd over de islamitische groep An-

sar al-Sharia, die onder meer bekend is van de eerdergenoemde aanslag op de Amerikaanse ambassade in 2012. De Franse minister Laurent Fabius van Buitenlandse Zaken vindt dat de Verenigde Naties sancties moeten opleggen aan de extremisten. "De maatregelen die worden genomen om Islamitische Staat te bestrijden, moeten ook gebruikt worden tegen deze groepen", aldus Fabius, die doelde op het aan banden leggen van jihadiststromen naar Syrië en Irak en het bevriezen van tegoeden.

De buurlanden van Libië vrezen, dat de fragmentatie van het land een bedreiging vormt voor hun eigen veiligheid. De afgelopen jaren zijn veel wapens uit de depots van Kaddafi geplunderd. Ze zijn opgedoken in bijna alle landen in Noord-Afrika. Egypte en Algerije kijken machteloos toe hoe Libië een vrijhaven voor radicaal islamitische groepen wordt. De Veiligheidsraad stemde dan ook unaniem in met een resolutie waarin wordt opgeroepen tot een onmiddellijk staakt-het-vuren en uitbreiding van sancties tegen personen die een gevaar vormen voor de stabiliteit in het land.

De islamitische Libische Dageraad, die in de Libische hoofdstad Tripoli de scepter zwaait, is echter niet van plan akkoord te gaan met deze oproep van de Verenigde Naties voor een staakt-het-vuren. De VN proberen te bemiddelen in vredesgesprekken tussen de verschillende strijdende partijen in Libië. De Libische Dageraad zegt dat de strijd in het land alleen kan worden beëindigd door haar rivalen te ontwapenen en hun leiders te arresteren.

Tot slot

De situatie in Libië wordt inmiddels steeds slechter, vanwege een verscheidenheid aan belanghebbenden die controle probeert krijgen over belangrijke delen van het grondgebied,

Libische militieleden. Bron: NEO

Barack Obama en Hillary Clinton bij de plechtige repatriëring van de stoffelijke resten van ambassadeur Stevens

waaronder momenteel de vliegbasis Benina bij Benghazi. Deze vliegbasis is het laatste bolwerk van de Operatie Waardigheid. De troepen van deze operatie zijn uit Benghazi verdreven en hebben zich teruggetrokken op deze vliegbasis. Ansar al-Sharia is momenteel de feitelijke machthebber in Benghazi. Nabuurlanden zijn in toenemende mate bezorgd dat het conflict zal overslaan naar de grenzen die ze met Libië

Het blijft onwaarschijnlijk dat de internationale gemeenschap troepen zal inzetten om het conflict te beëindigen

delen. Maar buitenlandse strijdkrachten blijven zeer terughoudend in hun opties om te interveniëren. Het blijft dan ook onwaarschijnlijk dat de internationale gemeenschap troepen zal inzetten die nodig zijn om het conflict te beëindigen. De burgeroorlog in Libië vormt bovendien steeds meer een afspiegeling van de regionale machtsstrijd die in het Midden-Oosten is uitgebroken sinds de Arabische Lente. Het betreft hier voorstanders van de Moslimbroederschap (Qatar, Turkije) en tegenstanders (Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten, Egypte). Nadat president Sisi van Egypte vorig jaar de macht greep in Egypte, verklaarde hij de Moslimbroederschap de oorlog. De beweging is in Egypte verboden, duizenden leden zijn opgepakt en honderden zijn gedood. Samen met Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten is Sisi ook een regionale campagne begonnen om de beweging uit

te roeien. "Libië is een slagveld geworden voor regionale conflicten", zei de Libische minister van Buitenlandse Zaken, Mohamed al-Dairi, tegen de pan-Arabisch krant Asharq al-Awsat. Egypte ziet zichzelf als regionaal aanvoerder van de strijd tegen islamisme.

De Libische premier Abdoellah Al-Thinni, bezocht de Egyptische president Abdoel Fatah Al-Sisi op 9 oktober jl. De militaire samenwerking die toen bezegeld werd, houdt in dat Egypte aan Libië alle steun zal verlenen waar het om vraagt. Inmiddels voeren Egyptische troepen met gevechtsvliegtuigen dan ook bombardementen uit tegen islamitische opstandelingen in Benghazi. De regering in Caïro heeft verklaard ernaar te streven de regeringszetel van Tobroek uiteindelijk weer naar Tripoli te verplaatsen. Voor de Moslimbroederschap heeft de verovering van Tripoli tot gevolg, dat wanneer het haar militaire macht verliest, het bijna zeker is dat het onderworpen wordt aan rigide zuiveringen of zelfs nog erger. De Moslimbroederschap blijft echter hopen dat het parlement in Tobroek een concessie zal doen om de macht en olie te delen in ruil voor vrede. Indien zo'n compromis onmogelijk is, zal de oorlog waarschijnlijk voortduren.

De vertegenwoordiger van de Verenigde Naties in Libië, Bernardino Leon, vindt de oplossing van het conflict dan ook zeer moeilijk. Dit ook al vanwege de honderden militieën, die geen hiërarchische relaties onderhouden. Om het huidige conflict op te lossen zal er een regering geformeerd moeten worden die gebaseerd is op het delen van macht. Dit betekent dat de legitimiteit van de regering in Tobroek niet door iedereen als vanzelfsprekend wordt beschouwd. De internationale gemeenschap moet dan ook niet de parallelle regeringen erkennen, maar streven naar onderhandelingen die uiteindelijk leidt tot een staakt-het-vuren en een overheid die door de grote meerderheid van de bevolking als legitiem wordt ervaren. <